

III. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

Idee jako źródło instytucji politycznych i prawnych, pod red. Lecha Dubela, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003, ss. 490.

W dniach 27-30 września 2002 roku w Krasnobrodzie odbyła się konferencja na temat *Idee jako źródło instytucji politycznych i prawnych*. To naukowe spotkanie zostało zainicjowane i zorganizowane przez Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa i Administracji UMCS wraz z Dziekanem tego wydziału Leszkiem Leszczyńskimi oraz Dyrektorem Instytutu Historii i Teorii Państwa i Prawa Arturem Korobowiczem. Efektem tego spotkania jest książka pod redakcją Lecha Dubela, której treść stanowi zbiór wygłoszonych tam referatów.

O wartości omawianej pozycji świadczyć może sam tytuł, który przez pewną grupę czytelników, może zostać uznany za kontrowersyjny. Stwierdzić należy, że pozycja ta wpisuje się w spór trwający chyba od momentu, kiedy człowiek spostrzegł, że myśli. Dla wszystkich, którzy wyznają materialistyczną koncepcję świata wtórność materii jest nie do przyjęcia. Zwolennicy tezy, iż świat istnieje obiektywnie, niezależnie od świadomości, krytycznym okiem spojrzą na książkę już na samym początku. Oczywiście, na pytanie o pierwotność ducha, idei i świadomości po przeczytaniu tej książki nie można odpowiedzieć inaczej jak twierdząco.

Jak zapewniono we *Wstępie* podstawowym celem, jaki przyświecał zorganizowaniu tej konferencji, było uzmysłowienie środowisku prawniczemu, iż wszelkie instytucje polityczne i prawne mają swe korzenie w świecie idei, a ich istnienie, działanie i stosowanie wymaga poznania ich doktrynalnych źródeł. Krąg odbiorców książki powinien być zdecydowanie szerszy, choćby ze względu na różnorodność podjętych tematów, które mogą być uznane za intrygujące nie tylko przez teoretyków i praktyków prawa, ale i historyków, czy po prostu ludzi uwazających się za humanistów, pragnących poszerzyć swoje horyzonty.

Mimo skonkretyzowanego tematu, zarówno na konferencji, jak i w książce przedstawiono referaty, które zaskakują swoją różnorodnością. Uogólniając, można wskazać na dwie grupy prac: pierwsza bezpośrednio dotyczy tematu konferencji, czyli relacji idee–instytucje, drugą grupę stanowią prace prezentujące główne kierunki podejmowanych obecnie badań nad historią doktryn.

Najczęściej poruszonymi problemami przez uczestników konferencji były tematy związane z najważniejszą instytucją we współczesnym świecie, którą jest państwo (szkoda, że wśród tych zabrakło referatu, który podjąłby się przedstawiania prognoz, jakie snują współcześni filozofowie na temat przyszłości państwa). Zastanawiano się m.in. nad rolą państwa, jaką w swoich koncepcjach ideowych przypisywali mu różni myśliciele. Do tej grupy artykułów zaliczyć należy prace: Zbigniewa Raua *Perfekcjonizm, paternalizm i neutralność państwa w liberalizmie klasycznym i współczesnym*, Romana Tokarczyka *Doktrynalne źródła ustrojów państwowych w kulturach Zachodu (szkielet problematyki)*, Adama Bosiackiego *Robert von Mohl i początki koncepcji państwa prawnego*, Tomasza Tulejskiego *Utylitarna koncepcja demokratycznego państwa Jeremy Benthama*, Macieja Chmielińskiego *Państwo jako despotyzm. Maxa Stirnera krytyka państwa*, Jarosława Kostrubca *Typy historyczne państwa Georga Jellinka*.

Wyróżnić można grupę artykułów zajmujących się zagadnieniem podziału władz, a niektórzy autorzy przedstawili wyniki swoich zainteresowań generalnie koncepcjami władzy. W tym miejscu wymienić należy artykuły: Ryszarda M. Małajnego *Alternatywne koncepcje podziału władz w XX w.*, Lecha Dubela *Koncepcja władzy publicznej w ujęciu Jana z Salisburys*, Andrzeja Sylwestrzaka *Aktualność problematyki podziału władz*, Michała Bożka *Koncepcja władzy neutralnej Benjamina Constanta*, Grzegorza Ławnikowicza *Koncepcja jednolitości władzy państwowej – antyteza „starych porządków” i uniwersalistyczny aksjomat. Przykład II Rzeczypospolitej*.

Poruszony został także temat wpływu idei na współczesny kształt instytucji ochrony praw człowieka w artykule Daniela Bogacza *Idea godności ludzkiej jako źródło instytucji praw człowieka w świetle filozofii Hansa Wagnera*.

Niektórzy autorzy, próbując zgłębić problematykę relacji między ideami a instytucjami, sięgnęli do poglądów myślicieli chrześcijańskich bądź zajęli się wpływami myśli chrześcijańskiej na przedstawiony problem. Mowa tutaj o artykułach: Mirosława Sadowskiego *Idea dobra wspólnego w papieskich encyklikach społecznych (1891-1991)*, Tomasza Szczecha *Władza świecka u Lutra i Kalwina*, Małgorzaty Łuszczynskiej *Tomistyczny stosunek prawa stanowionego do prawa naturalnego w ujęciu Czesława Martyniaka* i Arkadego Rzegockiego *Chrześcijańskie korzenie liberalnego pojęcia wolności (na marginesie lektury Lorda Actona)*.

Pozostałe artykuły prezentują główne kierunki badań podejmowanych obecnie wśród historyków idei. Wśród nich wymienić należy m.in. artykuł Henryka Olszewskiego *Kryzys społeczny – antysemityzm – narodowy socjalizm. Z badań nad historią społeczną Wernera Jochmanna*, Jana Łukasiewicza i Marcina Niemczyka *Doktryna „nowej klasy” Milovana Djilasa w świetle polityczno-prawnych instytucji państw komunistycznych*, Macieja Marszała *Myśl polityczna polskich organizacji faszystowskich w Drugiej Rzeczypospolitej*, Dariusza Szpopera *Myśl polityczna „Zjednoczenia” i „Orła Białego i Pogoni” – konserwatywnych dzienników doby powstania listopadowego*, Radosława Antonowa *Anarchizm rosyjski w latach 1986-2002*, Tomasa Schleffera *Prawne aspekty wprowadzenia stanu wojennego w Polsce w dniu 13 grudnia 1981 r.*

Jak widać, poruszane w poszczególnych artykułach problemy są bardzo różnorodne, autorzy nie ograniczali się tylko do badań nad problematyką polską, ale sięgnęli poza granice naszego kraju.

Także jeśli chodzi o cezury czasowe, to zawarte w książce artykuły nie skupiają się na jednej określonej epoce, lecz podejmują tematy dosyć odległe od siebie chronologicznie. Z jednej strony mamy więc przedstawione badania nad czeskim prawem w okresie monarchii stanowej w artykule *Prawo naturalne w czeskim systemie prawnym monarchii stanowej* Karoliny Adamowej i Jiriego Šouša (choć dziwić może zapewne mała objętość tej pozycji na tle pozostałych prac) czy artykuł *Delegitymizacja władzy monarszej w średniowiecznych kronikach polskich* Jakuba Skomiała, w którym autor zajmuje się przedstawieniem koncepcji, jakie na ten temat prezentowali nasi najwięksi kronikarze.

Z drugiej strony spora część referatów jest silnie związana z aktualnymi problemami otaczającej nas rzeczywistości. Albo dotyczy współczesnych nam problemów, albo mogą stanowić wskazówki, jak z takimi problemami się uporać. W każdym wypadku zmuszają do chwili zastanowienia. Szczególnie interesujący temat podejmuje Edward Olszewski w *Dylematach programowych współczesnej socjaldemokracji*. Deklaracje programowe socjaldemokratów: kanclerza Niemiec Schrödera i premiera Wielkiej Brytanii Blaira, chociaż stoją oni na czele największych państw europejskich winny zaciekać czytelnika nie tylko ze względów geopolitycznych. Tekst zmusza do zastanowienia się nad tym, jakie miejsce na arenie europejskiej zajmie polska socjaldemokracja ze swoim programem. Poruszoną problematykę warto byłoby rozwinąć o praktyczne rozwiązania podjęte przez autorów manifestu *Europa. Trzecia droga / Nowy Środek* w ich krajach, a które byłyby uzasadnione realizacją zawartych w nim postulatów, i porównanie programów SPD i Partii Pracy z założeniami manifestu, aby wskazać ewentualne różnice. Obecnie przed obydwojma politykami stoją nierozwiązane problemy społeczne, kanclerz Schröder forsuje niezupełnie socjaldemokratyczny program uzdrowienia systemu zabezpieczenia społecznego w Niemczech. Zajęcie się podstawami ideowymi jego działań stanowiłoby świetne uzupełnienie artykułu Edwarda Olszewskiego.

Ważnych i aktualnych zagadnień dotyczy tekst Marii Zmierczak zatytułowany *Liberalna krytyka demokracji jako źródła idei demokracji konstytucyjnej*. Temat jest interesujący, zwłaszcza dla obywateli kraju, który niedawno przeszedł transformację ustrojową (można mieć uzasadnione wątpliwości, czy zakończoną). Tym bardziej że ostatnio pojawiają się coraz to nowe głosy postulujące chęć zmian niektórych postanowień Konstytucji. Trzeba jednak przyznać, że niepokojem może napępiać zakończenie (szczególnie cytat z Alexisa de Tocqueville'a), które wskazuje jak daleko naszemu społeczeństwu do demokracji konstytucyjnej (choć z drugiej strony to właśnie praca nad zmianą stanu świadomości społeczeństwa może być największym wyzwaniem dla każdego naukowca, zwłaszcza tego zajmującego się historią idei).

Ciekawy temat stosunków polsko-niemieckich podjęty został w referacie Marka Maciejewskiego *Ideologiczne przesłanki polityki PRL wobec RFN w latach 1949-1989*. Przedstawienie historii stosunków między tymi dwoma krajami i uwarunkowań ideologicznych jest zajmujące szczególnie dziś, w kontekście sporów dotyczących kwestii projektowanego Centrum przeciwko Wypędzeniom w Berlinie (żałować można, że autor referatu tak mało miejsca poświęcił przesłankom pragmatycznym, skupiwszy się głównie na przesłankach dogmatycznych).

Cieszy zapewnienie o tym, że takie konferencje mają być organizowane cyklicznie. Ich wartość przejawia się na kilku płaszczyznach, o których wypada wspomnieć przy okazji tej recenzji. Przede wszystkim jest to platforma wymiany poglądów, służąca do przedstawiania wyników podejmowanych badań naukowych. Poza tym tematy na niej podjęte wskazują na nowe kierunki zainteresowań, wytyczają nowe obszary dla dalszych, pogłębionych badań, które w najbliższej przyszłości mogą podejmować historycy idei. Niezwykle dobrym prognozykiem na przyszłość jest to, że na konferencji reprezentowane były wszystkie uniwersyteckie ośrodki badające historię doktryn polityczno-prawnych. Książka będąca owocem tejże konferencji jest pozycją wartościową i godną uwagi – co warto podkreślić – nie tylko dla historyków idei.

Michał Urbańczyk

Izabela Nawrołska, *Proces przekształceń systemu ekonomiczno-finansowego opieki zdrowotnej w Polsce*, Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia t. (DXXVIII) 454, Szczecin 2003 ss 328.

Przedstawiona w pracy problematyka dotyczy dokonywanych w Polsce po przełomie ustrojowym 1989 roku przemian systemu ekonomiczno-finansowego opieki zdrowotnej polegających na dostosowaniu go do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Celem pracy, sformułowanym przez Autorkę we wstępie, jest „ocena procesu przekształceń systemu ekonomiczno-finansowego opieki zdrowotnej w Polsce, niezbędnego dla poprawnej opieki zdrowotnej” (s. 10). Ocena przekształceń systemu ekonomiczno-finansowego opieki zdrowotnej w Polsce została przeprowadzona zarówno z ekonomiczno-finansowego, jak i polityczno-społecznego punktu widzenia. Jako kryteria oceny prawidłowości procesu przekształceń systemu ekonomiczno-finansowego opieki zdrowotnej Autorka przyjęła zasadę solidaryzmu społecznego, skalę wydatków publicznych oraz mechanizmy ekonomizacji usług zdrowotnych.

Zagadnienie podjęte przez Autorkę ma niewątpliwie duże znaczenie ze względu na fakt wciąż trwającego w Polsce kształtowania się systemu opieki zdrowotnej. Problematyki, a przede wszystkim przyjętych kryteriów nie można raczej uznać za przesłanki stanowiące o oryginalności pracy. Sama Autorka we wstępie podkreśliła, że problematyka ta, która obejmuje zagadnienia źródeł i skali finansowania opieki zdrowotnej ze środków publicznych, metod dystrybucji środków, ekonomizacji i efektywności działań instytucji świadczących usługi zdrowotne, jest przedmiotem wielu rozpraw naukowych.

Z drugiej strony taki sposób zdefiniowania celu pracy pozwala na stwierdzenie, że Autorka postawiła sobie do zrealizowania bardzo ambitne zadanie. Zadanie to zostało przez nią zrealizowane, a przyjmowanie w pracy upraszczających założeń zdecydowanie to ułatwiło. Między innymi Autorka w swej pracy ograniczyła problematykę opieki zdrowotnej do procesów świadczenia w jej ramach usług medycznych właściwych dla profilaktyki drugiej fazy, czy też w płaszczyźnie mikroekonomicznej analiza została ograniczona do najbardziej typowych instytucji opieki zdrowotnej.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i podsumowania oraz jednego załącznika. W publikacji zostały umieszczone 54 tabele, 14 wykresów i 11 schematów. Bibliografia obej-